

INVENTOINTIRAPORTTI

Lohja

Haikarin asemakaavan muutosalueen arkeologinen inventointi

1.8.2014

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Tutkija Vesa Laulumaa Museoviraston Arkeologisista kenttäpalveluista teki Lohjan Haikarin asemakaavan muutosalueen arkeologisen inventoinnin 1.8.2014. Työn tilaaja oli Lohjan kaupunki.

Inventointialueen koko oli 12 hehtaaria, se sijaitsee Haikarinniemellä noin kaksi kilometriä Lohjan keskustasta lounaaseen. Osa alueesta on Ojamon kalkkikivilouhoksen pohjoispuolella missä maaperää on muokattu suurelta alalta. Lohjanjärven puoleinen osa on entistä leirintäaluetta ja Haikarin kartanoon liittyvää puistoaluetta. Alueelta ei ennestään tunnettu muinaisjäännöksiä, mutta asemakaavassa on sm-merkinnällä Haikarin rautamalmilouhos -niminen kohde. Kyseinen kohde tarkastettiin, mutta mitään louhokseen viittaavaa paikalta ei löytynyt. Inventoinnissa ei löytynyt muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita, alueen arkeologinen potentiaali on pieni.

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria	1
3. Inventoinnin kulku ja tulokset	2
4. Kuvaluettelo	3
5. Lähdeluettelo	3

Kuvaliite

Karttaliite: Inventointialue

Kannen kuva: DG3727:1 Ojamon kalkkikaivoksen kaivostorni kaivoslammen pohjoispuolella. Kuva idästä.

Arkistotiedot

Tutkimus: Lohja Haikarin asemakaavan muutosalueen arkeologinen inventointi

Tutkimuksen suorittaja: Vesa Laulumaa/ Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito-osasto, Arkeologiset kenttäpalvelut

Tutkimuksen tilaaja: Lohjan kaupunki, PL 71, 08101 Lohja

Tutkimusalueen laajuus: 12 ha

Kenttätyöaika: 1.8.2014

Löydöt: -

Valokuvat: AKDG3727:1-4

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.

1. Johdanto

Lohjan kaupunki suunnittelee Haikarin ranta-alueen asemakaavan muutosta. Kaavaan liittyvässä lausunnossaan 17.1.2014 (MV/759/05.02.00/2013) Museovirasto edellyttää, että alueella tulee toteuttaa kiinteiden muinaisjäännösten inventointi, joka kattaa sekä arkistotutkimuksen että maastoinventoinnin.

Lohjan kaupunki valitsi tarjouskilpailun jälkeen inventoinnin tekijäksi Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Inventoinnin teki tutkija Vesa Laulumaa 1.8.2014.

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Inventointialueena oli Haikarin asemakaavan muutosalue, jonka koko on 12 hehtaaria. Alue sijaitsee Lohjanjärven rannalla, Haikarinniemiellä, noin kaksi kilometriä Lohjan keskustasta lounaaseen. Kaava-alue sijoittuu molemmin puolin Haikarinkatua. Kadun eteläpuolella oleva osa on pääosin hoitamaton sekametsää, joka on aiemmin kuulunut Ojamon kalkkivilouhoksen työalueeseen. Kaivoksen pohjoispuolella, kaava-alueella, on sijainnut ratapiha ja rakennuksia. Tältä osin inventointialue on enimmäkseen tasoitettua tai pengerrytettyä. Haikarinkadun pohjoispuolinen alue on osin vanhaa leirintäaluetta, nykyisin tasainen kenttä ja puistomaista ranta-aluetta. Alueen länsiosassa sijaitsee 1900-luvun alussa rakennettu Haikarin kartano. Topografialtaan inventointialue nousee melko tasaisesti rantavyöhykkeeltä, joka on noin 32 metrin korkeudella merenpinnan yläpuolella, Kaivoslammen koillispuolelle noin 50 metrin korkeudelle. Rannan tuntumassa olevien alueiden maaperä on savea, mutta hieman korkeammalla se muuttuu hiekkamoreeniksi

Lohjanjärvi kuroutui Litorinamerestä noin 6600 vuotta sitten, muutama sata vuotta sen jälkeen järven pinta laski useita metrejä uuden purku-uoman puhjettua Mustioon. Puhkeamista edeltävään kivikautiseen asutukseen liittyy Myllylammen eteläpuolelta löytynyt kivitalta (Kalkkivuorenkatu, muinaisjäännösrekisterinumero 1000004061, KM 23225), löytöpaikka sijaitsee noin 100 metriä inventointialueen itäpuolella, omakotitaloalueella.

Luultavasti jo keskiajalla ja viimeistään historiallisella ajalla, Haikarin alue on kuulunut Ojamon kartanolle. Historiallisten karttojen perusteella Haikarinniemessä ei ole ollut rakennuksia, mutta siellä on sijainnut laidunmaita. Ojamon kartanon maille perustettiin myös kalkkilouhos, joka toimi vuodesta 1925 vuoteen 1965. Nykyisin vanha louhos on täytynyt vedellä ja aidattu. Kuten jo aiemmin mainittiin, louhokseen liittyvää toimintaa on ollut kauttaaltaan asemakaavan muutosalueen eteläosassa, louhoksen pohjoispuolella.

Inventointialueelta ei muinaisjäännösrekisterin mukaan ennestään tunneta muinaisjäännöskohteita, lähin esihistoriallinen muinaisjäännöskohde on Hevossaaren rautakautinen röykkiö noin kilometri Haikarinniemestä pohjoiseen. Haikarin asemakaavaan on kuitenkin merkitty sm-merkinnällä kohde nimeltä Haikarin rautamalmilouhos. Kohteesta ei ollut olemassa mitään aiempia tietoja ja kohde kuului tarkastaa inventoinnissa. Suoraan aluetta koskevia arkeologisia tutkimuksia ei ole tehty, mahdollisesti sitä on sivuttu muutamissa aiemmissa Lohjaa koskevissa inventoinneissa, kuten Helsingin yliopiston arkeologian ainejärjestön Fibula ry:n tutkimuksissa vuosina 1989 ja 1991.

3. Inventoinnin kulku ja sen tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi historiallisen ajan arkisto- ja karttamateriaalia, pitäjän historiaa koskevia teoksia sekä muinaisjäännösrekisterin tiedot. Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa. Esivalmistelujen perusteella alueen arkeologinen potentiaali havaittiin pieneksi. Vanhojen karttojen ja ilmalaserkeilausaineiston analyysi osoitti, että kalkkivilouhoksen pohjoispuolella oleva nykyinen puistomainen alue on täysin muokattua ja arkeologisesti mielenkiinnottomaa. Aineistojen analyysin perusteella myöskään Haikarinkadun pohjoispuolinen alue ei vaikuttanut kovin potentiaaliselta kohteiden löytymisen suhteen.

Inventointialue käytiin kattavasti jalkaisin läpi. Inventointihavainnot perustuvat ensisijaisesti maastossa tapahtuvaan silmämääräiseen tarkasteluun. Erityisesti tarkastettiin alueita, järven rantavesivyöhykettä ja kohtia missä maanpinta oli rikkoontunut. Tällaiset paikat ovat yleensä parhaita kivikautisten asuinpaikkojen löytämisen kannalta. Maaperäkairaa käytettiin myös muutamain paikoin, esimerkiksi inventoinnissa havaitun kuopan ikää arvioitiin kairaamalla saadun maannosprofiilin avulla.

Inventoinnissa ei löytynyt muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita. Inventoinnissa tarkastettiin myös asemakaavassa Haikarin rautamalmilouhokseksi merkitty alue. Inventoija ei löytänyt karttaan sm-merkinnällä rajatulta alueelta eikä sen lähiympäristöstäkään mitään mikä viittaisi rautamalmilouhokseen tai ylipäätään mihinkään rakenteeseen. Kyseinen merkintä on louhoksen pohjoispuolella rinteessä/vallissa, joka kasvaa nuorta lehtipuuta. Asiaa tiedusteltiin myös Lohjan museosta Eero Ahtelalta, mutta hänkään ei osannut sanoa mihin merkintä viittaa. Merkinnän tausta on selvitettävä vielä kaavavalmistelun yhteydessä.

Helsingissä 11.9.2014

Vesa Laulumaa

4. Kuvaluettelo

AKDG3727:1 Ojamon kalkkikaivoksen kaivostorni kaivoslammen pohjoispuolella. Kuva idästä.

AKDG3727:2 Aluetta Kaivoslammen puiston pohjoispuolella. Maaperä on kaivostoiminnan jäljiltä enimmäkseen muokattua ja kasvaa hoitamatonta puustoa. Kuva idästä.

AKDG3727:3 Aluetta Haikarintien pohjoispuolella Laguksenpuiston laidalla. Kuva idästä.

AKDG3727:4 Lohjanjärven rantaa alueen pohjoisosassa. Kuva lännestä.

5. Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Sauli 1989: *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere.

Eränkö, Timo 2000: Aurlahden arvoitus ja Virmoon kuningas. Lohjan paikannimet. Lohjan Kotiseutututkimuksen Ystävät r.y. Lisiä Lohjan Pitäjänkertomukseen LXVIII.

Miettinen, Arto 2011. Shore Displacement in Western Uusimaa 500 BC – AD 1500. Maritime Landscape in Change: Archaeological, Historical, Palaeoecological and Geological Studies of Western Uusimaa. *Iskos 19*. Helsinki.

Rein, G. 1944: Lohjan historia I. Helsinki.

Siiriäinen, Ari 1973: Lohjan esihistoria. *Lohjan historia 1*. Helsinki

Suomen asutus 1560-luvulla. Kyläluettelot. Bebyggelsen i Finland på 1560-talet. *Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja N:o 4*. 1973.

Uudenmaan liitto, Anna Riionheimo 2011: *Näkymiä maakunnan maisemahistoriaan – Uudenmaan paikkatietoaineistot*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 113-2011.

Ylikangas, Heikki 1973: Lohjalaisten historia Ruotsin vallan vuosisatoina. *Lohjan historia 1*. Helsinki

Arkistolähteet (kaikki lähteet Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2, Helsinki)

Laulumaa, Vesa, Suhonen, Veli-Pekka ja Perttola, Wesa 2010: Espoo- Salo oikoradan Lohja-Salo linjausvaihtoehtojen arkeologinen arkisto- ja karttaselvitys. Museovirasto, arkeologian osasto.

Pesonen, Petro ja Fibula r.y. 1991. Fibula r.y:n inventointi Lohjan kunnassa. Helsingin yliopisto, arkeologian laitos.

Saukkonen, Jyri ja Fibula r.y. 1989: Lohjan inventointi. Helsingin yliopisto, arkeologian laitos.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>

Kuvaliite

Aluetta Kaivoslammen puiston pohjoispuolella. Maaperä on kaivostoiminnan jäljiltä enimmäkseen muokattua ja kasvaa hoitamaton puustoa. Kuva idästä. (AKDG3727:2)

Lohjanjärven rantaa alueen pohjoisosassa. Kuva lännestä. (AKDG3727:4)

Vanhaa leirintäaluetta Haikarintien pohjoispuolella Laguksenpuiston laidalla. Kuva idästä. (AKDG3727:3)

Inventointialue, rajattu punaisella katkoviivalla.

